

มุมมองการเล่าเรื่องของบทร้องในเพลงตลกคำเมือง¹

Viewpoint of Lyrics in Lanna Comic Songs

วิมลวรรณ ขอบเขต

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องมุมมองการเล่าเรื่องของบทร้องในเพลงตลกคำเมือง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามุมมองการเล่าเรื่องที่ปรากฏในเพลงตลกคำเมือง โดยวิเคราะห์บทร้อง 304 บทร้อง จากเพลงตลกคำเมือง 100 เพลง ที่ถูกเผยแพร่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ถึงปี พ.ศ. 2554 ผลการศึกษาพบว่าเพลงตลกคำเมืองมีลักษณะมุมมองการเล่าเรื่องที่ปรากฏใช้มากที่สุดคือ (1) การเล่าเรื่องโดยบุรุษที่ 1 (2) การเล่าเรื่องแบบรู้รอบ (3) การเล่าเรื่องโดยบุรุษที่ 3 และ (4) การเล่าเรื่องจากมุมมองภายนอก ตามลำดับ โดยรวมแล้วเพลงตลกคำเมืองมักใช้การเล่าเรื่องที่ผู้เล่าเข้าไปมีส่วนร่วมในความรู้สึกนึกคิดของตัวละครมากกว่าการเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์อยู่ภายนอก ทั้งนี้บทร้องของเพลงตลกคำเมืองยังสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมตลอดจนวิถีชีวิตของคนในภาคเหนืออีกด้วย

คำสำคัญ: มุมมอง, บทร้อง, เพลงตลกคำเมือง

Abstract

This article aims to investigate viewpoints in Lanna comic lyrics. Based on 304 lyrics collected from 100 songs of Lanna comic songs distributed from 1997 to 2011, it was found that four viewpoints are frequently present. The frequent viewpoints in the lyrics involve (1) first person viewpoint, (2) omniscient viewpoint, (3) third person viewpoint and (4) objective viewpoint respectively. It can be concluded that the viewpoints in Lanna comic song lyrics are of participants rather than observers. In addition, not only do the lyrics present the viewpoints, they are also social representations and reflect ways of life of the people in Northern Thailand.

Keyword: *viewpoint, lyrics, lanna comic songs*

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์เพื่อการสื่อสาร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2556

1. ความสำคัญของปัญหา

เพลงเป็นศิลปะวัฒนธรรมส่วนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิต สภาพสังคม และลักษณะของผู้คนได้เป็นอย่างดี ลักษณะของเพลงในแต่ละภาคแม้จะมีความแตกต่างกัน แต่สิ่งที่เหมือนกันคือ สามารถแสดงลักษณะของสังคมนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี เพลงของภาคเหนือก็เช่นเดียวกันกล่าวคือ เพลงมีความเกี่ยวพันวิถีชีวิตของคนภาคเหนือตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น ในวิทยาทกรปฐยาตายายขับกล่อมเด็กให้หลับโดยใช้เพลงกล่อมเด็ก (พรรณเพ็ญ เครือไทย. 2540) เมื่อถึงวัยหนุ่มสาวมีประเพณีแ้วสาวซึ่งหนุ่ม ๆ จะบรรเลงดนตรีไปตามทาง ขณะไปเยือนผู้หญิงที่ตนหมายปอง มีการขับลำนำที่เรียกว่าจ้อยและในวัยสูงชันมีเพลงขอเพื่อขับกล่อมให้ความบันเทิง เมื่อตายไปแล้ว เพลงก็ยังมิขาดเพื่อบรรเลงในพิธีชกปราสาทบรรจุศพเข้าสู่ป่าช้าอีกด้วย (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย. 2542)

มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย (2542) กล่าวว่า เพลงของภาคเหนือมีอยู่หลายประเภท เช่น ประเภทที่มีเนื้อร้องและดนตรีประกอบเรียกว่าเพลงขอ ต่อมาพัฒนาเป็นเพลงลูกทุ่งคำเมืองและเพลงโพรคของคำเมือง โดย “เพลงลูกทุ่งคำเมือง” เป็นเพลงที่มีการผสมผสานระหว่างเพลงไทยเดิมและเพลงสากลมีเนื้อร้องเป็นภาษาไทยถิ่นเหนือ ทั้งยังได้รับความนิยมมาโดยตลอด เนื่องจากมีการนำเสนอที่เรียบง่าย น้ำเสียงของนักร้องมักจะมีการเล่นลูกคอ หรือร้องด้วยน้ำเสียงค่อนข้างสูง มีทำนองและจังหวะลีลาเพลงที่สนุกสนานจึงทำให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจได้ง่ายและสนุกสนานไปกับเพลง เพลงลูกทุ่งคำเมืองแบ่งได้เป็น 2 แบบคือ (ก) เพลงลูกทุ่งคำเมืองที่เป็นเพลงร้องตลอดเพลง เป็นรูปแบบของเพลงลูกทุ่งทั่วไป (ข) เพลงที่มีบทพูดแทรก หรือเพลงตลกคำเมือง บทพูดแทรกนี้จะมุ่งที่นำเสนอความตลกเป็นหลัก โดยอาจพูดแทรกตรงต้นเพลงคือ พูดก่อนร้องหรือร้องแล้วมีบทพูดแทรกเป็นระยะ ๆ ตลอดทั้งพูดในตอนท้ายเพลง

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยศึกษาเพลงตลกคำเมือง เนื่องจากมีความน่าสนใจหลายส่วน ส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญและน่าสนใจคือ ส่วนของบทร้องที่มีดนตรีประกอบเนื้อหาเพราะบทร้องอธิบายเรื่องราวหรือประเด็นที่เกิดขึ้นในเพลง แม้บทร้องมีความยาวไม่มากเท่ากับบทพูดแต่โครงสร้างของบทร้องจากมุมมองการเล่าเรื่อง (Viewpoint) ในเพลงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก จากมุมมองการเล่าเรื่องที่แตกต่างกันไปสามารถแสดงให้เห็นถึงเรื่องราวที่ปรากฏขึ้นในสังคมภาคเหนือเป็นอย่างดี ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาประเด็นเกี่ยวกับบทร้องในเพลงตลกคำเมือง เพื่อแสดงให้เห็นถึงมุมมองที่ใช้ในการเล่าเรื่องและแสดงให้เห็นถึงสภาพสังคมในภาคเหนือผ่านบทร้องเพลงตลกคำเมือง

2. การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ก. แนวคิดเกี่ยวกับมุมมองการเล่าเรื่อง

มุมมองการเล่าเรื่อง (Viewpoint) ราชบัณฑิตยสถาน (2545) ให้ความหมายของมุมมองการเล่าเรื่อง “point of view; viewpoint มุมมอง กลวิธีการเล่าเรื่องตามฐานะของผู้เล่าเรื่องที่สัมพันธ์กับเรื่องเล่า กล่าวอีกนัยคือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นถูกนำมาเล่าโดยทัศนะของใคร มีมุมมองหลายแบบและแต่ละแบบอาจนำมาผสมกันได้” และ Diyanni (2002) ได้ให้ความหมายว่า “มุมมอง คือ การตัดสินใจของผู้เขียนว่าใครคือผู้เล่าเรื่องและมีวิธีการอย่างไรในการเล่าเรื่องที่เขานั้นแต่งขึ้นมา” ทั้งนี้ยังมีความหมายของมุมมองการเล่าเรื่องโดย ยิวพาส์ ชัยศิลป์วัฒนา

(2552) ได้ให้ความหมายของมุมมองไว้ว่า “กลวิธีการเล่าเรื่องโดยผ่านสายตา หรือทัศนะของใคร การใช้ผู้เล่าเรื่อง การที่ผู้แต่งให้ใครเป็นผู้เล่าเรื่องย่อมมีความสำคัญและมีผลกระทบต่อการเสนอเรื่องทั้งในด้านมุมมองและทัศนคติ ผู้เล่าเรื่องต้องทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างผู้อ่านกับเรื่องที่เล่า ดังนั้นผู้เล่าเรื่องเห็นเหตุการณ์อย่างไร มีทัศนคติกับเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างไร ย่อมต้องเล่าเรื่องไปตามมุมมองของเขาเช่นนั้น ผู้เล่าเรื่องที่มีส่วนร่วมอยู่ในเหตุการณ์ ย่อมต้องรู้เรื่องดีกว่าผู้เล่าเรื่องที่เพียงแค່ผ่านมาเห็นเหตุการณ์เท่านั้น และในทางกลับกันผู้เล่าเรื่องที่มีส่วนร่วมอยู่ในเหตุการณ์อาจเล่าเรื่องอย่างมีอคติแอบแฝงหรือลำเอียงเข้าข้างตัวเองมากกว่าผู้เล่าเรื่องที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับเรื่องที่เล่า”

ดังนั้นมุมมองคือ วิธีการนำเสนอเรื่องราวผ่านทัศนะ การมอง การรับรู้เรื่องราวของผู้เล่า และผู้เล่าได้ถ่ายทอดออกมา ทั้งนี้มุมมองอาจมีผู้เล่าที่แตกต่างกันออกไป ทำให้เกิดมุมมองแตกต่างกันไปตามผู้เล่าเรื่องที่นำเสนอออกมา

ในเรื่องมุมมองมีการแบ่งออกเป็นลักษณะต่าง ๆ กัน Gainnetti (2008) ได้แบ่งมุมมองออกเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้ (ก) การเล่าเรื่องโดยบุรุษที่ 1 (the First person narrator) ตัวละครเอกเป็นผู้เล่าเรื่องซึ่งทำให้ ผู้เล่ามีความใกล้ชิดกับเหตุการณ์ แต่ในการเล่าเรื่องผู้เล่าซึ่งเป็นตัวละครอาจเกิดอคติในการเล่าเรื่องได้ (ข) การเล่าเรื่องแบบรู้รอบ (the Omniscient viewpoint) ผู้เล่าเรื่องจะเป็นผู้รู้ทุก ๆ เรื่องในทุกเหตุการณ์ และยังรู้ถึงความคิด อารมณ์ ความรู้สึกของตัวละครทุกตัว อีกทั้งยังสามารถย้อนอดีตหรือรู้อนาคตได้ รวมไปถึงสามารถแสดงความคิดเห็นของผู้เล่าเรื่องลงไปได้อีกด้วย (ค) การเล่าเรื่องโดยบุรุษที่ 3 (the Third person narrator) การเล่าเรื่องจากตัวละครที่ไม่ได้เป็นตัวละครหลักของเรื่อง ผู้เล่าจะกล่าวถึงตัวละครอื่นตามที่ตนได้เห็นหรือเกี่ยวข้องด้วย กล่าวคือ ผู้เล่าจะเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์เท่านั้น และสุดท้าย (ง) การเล่าเรื่องจากมุมมองภายนอก (the Objective viewpoint) คือ การเล่าเรื่องที่ผู้เล่ากล่าวถึงเหตุการณ์จากภายนอก โดยที่ผู้เล่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้น ๆ ผู้เล่าเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์หรือรายงานสถานการณ์เท่านั้น ผู้เล่าจะไม่เข้าใจความคิด อารมณ์ ความรู้สึกของตัวละครได้ รวมไปถึงจะไม่สามารถแสดงความคิดเห็นของตัวละครได้ การเล่าในลักษณะนี้ผู้เล่าจะต้องมีความเป็นกลางมากที่สุด

นอกจากนี้ ยูวาลส์ ชัยคิลบีวัฒนา (2552) ยังได้แบ่งมุมมองออกเป็น 2 รูปแบบใหญ่ คือ (ก) การใช้บุรุษที่ 3 เป็นผู้เล่าเรื่อง (Third person viewpoint) ทั้งนี้การใช้บุรุษที่ 3 เป็นผู้เล่าเรื่องได้แบ่งออกเป็น 3 ช้อยย่อย ดังนี้ 1) ผู้รู้แจ้ง (Omniscient) ผู้เล่าเรื่องเป็นผู้รู้เรื่องทั้งหมดหรือ ผู้แต่งทำหน้าที่เป็นผู้เล่าเรื่อง ผู้เล่าเรื่องนี้มองเห็นเหตุการณ์ทุกอย่าง ไม่ว่าจะอะไรจะเกิดขึ้นที่ไหน รู้จักตัวละครทุกตัวและสามารถหยั่งรู้ความคิด ความรู้สึกเหมือนนั่งในใจตัวละครเหล่านั้น นอกจากนี้ยังสามารถแสดงความคิดเห็นส่วนตัวสอดแทรกเข้ามาในเรื่องหรือวิพากษ์วิจารณ์ตัวละครได้ 2) ผู้รู้แจ้งที่มีขีดจำกัด (Limited omniscient) ผู้เล่าเรื่องถูกจำกัดขอบเขตของความเป็นผู้รู้ทุกอย่างที่ตัวละครตัวเดียวแทนที่จะรู้ทั้งหมด เรื่องในลักษณะนี้จึงมีศูนย์กลางอยู่ที่ตัวละครเดียวที่ผู้เล่าเรื่องสามารถเข้าไปรับรู้ความคิดและจิตใจได้ 3) มุมมองเชิงละคร (Objective หรือ Dramatic viewpoint) ผู้เล่าเรื่องจะทำหน้าที่เป็นเพียงผู้สังเกตการณ์อยู่ห่าง ๆ และถ่ายทอดเหตุการณ์ทั้งหมดโดยไม่มีการสอดแทรกความ

คิดเห็นหรือวิพากษ์วิจารณ์สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเรื่อง อีกทั้งจะไม่เสนอการตีความเหตุการณ์หรือความนัยบางอย่างในเรื่อง ดังนั้นการเล่าเรื่องในลักษณะนี้เป็นลักษณะที่ผู้เล่าเรื่องจะบรรยายในสิ่งที่สามารถเห็นและได้ยินเท่านั้น ไม่สามารถอธิบายได้ว่าตัวละครแต่ละตัวคิดหรือรู้สึกอย่างไร (ข) การใช้บุรุษที่ 1 เป็นผู้เล่าเรื่อง (First person viewpoint) ผู้เล่าเรื่องไม่สามารถรู้ทุกเรื่องหรือรู้ความคิดของคนอื่น ๆ ได้ การเล่าเรื่องจึงเป็นไปตามที่ผู้เล่าเรื่องได้ประสบ ได้ยิน ได้ฟังมาหรือได้มีส่วนร่วมในเหตุการณ์เท่านั้น การถ่ายทอดเหตุการณ์จะขึ้นอยู่กับความสามารถ ภูมิปัญญาและภูมิหลังของผู้เล่าเรื่องอีกด้วย ดังนั้น ข้อมูล ความคิด ความเข้าใจ และทัศนคติของผู้เล่าเรื่องจึงอาจไม่ถูกต้องเสมอไป หากผู้เล่ามือคิดอาจทำให้เรื่องเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ ยูวพาส์ ชัยศิลป์วัฒนา ยังได้เสนอวิธีเล่าเรื่องอีกสองลักษณะเรียกว่า กระแสสำนึก (stream of consciousness) และบทพูดเดี่ยวในใจ (interior monologue) โดยกระแสสำนึก คือ วิธีการเล่าเรื่องที่ผู้แต่งปล่อยความคิด อารมณ์ ความรู้สึก ความทรงจำ ตลอดจนการรับรู้ทางประสาทสัมผัสในจิตใจของตัวละครออกมา โดยที่การเล่านี้อาจไม่มีความต่อเนื่องไม่มีการเรียงลำดับ และ ผู้แต่งเองไม่เข้าไปแทรกแซง ตีความ หรืออธิบายความคิดในจิตใจของตัวละคร ลักษณะมุมมองต่อมาคือ บทพูดเดี่ยวในใจคือ การรำพึงหรือการพูดในใจที่แสดงความคิดของตัวละครออกมา ตัวละครจะบรรยายตามกระแสสำนึกและจังหวะความคิดที่ผุดขึ้นมาในจิตใจของเขาโดยผู้แต่งไม่เข้าไปก้าวกาย

ทั้งนี้ในการเขียนเรื่องสั้น ถวัลย์ มาศจรัส (2545) ได้แบ่งมุมมองออกเป็น 2 รูปแบบและได้ให้รายละเอียดที่ น่าสนใจ ดังนี้ (ก) การบรรยายโดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 (ข้าพเจ้า ผม ฉัน กู ข้า) จะมีขอบเขตในการเล่าเรื่องที่จำกัด เพราะผู้เล่าจะสามารถกล่าวถึงความรู้สึกนึกคิดเฉพาะตัวผู้เล่าเอง จะไม่สามารถกล่าวถึงความรู้สึกนึกคิดของตัวละครอื่นได้เลย ทั้งนี้การบรรยายในลักษณะนี้จะต้องระมัดระวังเป็นอย่างมาก เนื่องจากตัวละครที่เป็นผู้เล่าบางครั้งไม่สามารถมองเห็นพฤติกรรมภายนอกของตัวละครอื่น แต่กลับบรรยายออกมาให้ตัวละครสามารถเล่าถึงพฤติกรรมภายนอกที่ตัวละครเองไม่ได้เห็นด้วยตาตนเอง เช่น พฤติกรรมของผู้อื่นที่กระทำอยู่เบื้องหลังของตัวละครผู้เล่า และ (ข) การบรรยายโดยใช้บุรุษสรรพนามบุรุษที่ 3 (เธอ เขา หล่อน หรือชื่อบุคคล) เป็นการบรรยายที่สามารถเห็นทั้งพฤติกรรมภายนอกและทราบถึงความคิด อารมณ์ ความรู้สึกของตัวละครทุกตัว ลักษณะดังกล่าวเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นการบรรยายโดยใช้มุมมองทัศนระอบด้าน

เรื่องมุมมองนี้ ยูวพาส์ ชัยศิลป์วัฒนา (2552) ยังให้ทัศนะว่า การใช้ผู้เล่าเรื่องแต่ละประเภทมีข้อได้เปรียบข้อเสียเปรียบ และข้อจำกัดของการใช้ในตัวของมันเอง การเลือกให้ผู้เล่าเรื่องของผู้แต่งจึงขึ้นอยู่กับเนื้อเรื่องและความคิดที่ต้องการนำเสนอ ทั้งนี้ผู้แต่งย่อมต้องเลือกการใช้ผู้เล่าเรื่องที่จะช่วยให้เขาสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายของการเล่าเรื่องได้อย่างดีที่สุด ผู้แต่งไม่จำเป็นต้องใช้ผู้เล่าเรื่องคนเดียวตลอดทั้งเรื่อง เขาสามารถเปลี่ยนผู้เล่าเรื่องไปมาได้ตลอดเวลา เพื่อให้เรื่องที่เล่ามีผลตามที่เขาต้องการ

จะเห็นได้ว่าเรื่องมุมมองการเล่าเรื่อง (Viewpoint) มีการแบ่งรูปแบบที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้แนวคิดทั้งหลายต่างมีแนวความคิดหลักที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่งแต่ละแนวคิดทำให้เห็นถึงมุมมองของเรื่องในลักษณะแตกต่างกันตามที่ผู้แต่งต้องการจะสื่อสารออกมาและจากแนวคิดเรื่องมุมมองสามารถนำมาใช้กับงานวิจัยเรื่อง “มุมมองการเล่าเรื่องของบทร้องในเพลงตลกคำเมือง” ได้ในบทร้องของเพลงซึ่งผู้แต่งเพลงมีมุมมองการเล่าเรื่องที่แตกต่างกันไปในแต่ละบทร้อง

3. วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

เพื่อศึกษามุมมองการเล่าเรื่องที่ปรากฏในเพลงตลกคำเมือง

4. ขอบเขตการวิจัย

4.1 ศึกษาเพลงตลกคำเมืองที่เผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ. 2540 - 2554

4.2 ศึกษาเพลงตลกคำเมืองจากศิลปินทั้งหมด 6 คน

4.3 ศึกษาเพลงตลกคำเมืองเฉพาะที่เผยแพร่ผ่านแผ่นบันทึกเสียงเท่านั้น

4.4 ศึกษาเฉพาะเนื้อร้องที่มีดนตรีประกอบในเพลงตลกคำเมืองเท่านั้น

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยทำให้ทราบถึงลักษณะมุมมองการเล่าเรื่องที่ใช้ในเพลงตลกคำเมืองและทำให้เห็นสภาพสังคมของภาคเหนือในด้านต่าง ๆ รวมไปถึงเป็นแนวทางในการอนุรักษ์สื่อพื้นบ้านภาคเหนือ

6. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยรวบรวมผลงานเพลงตลกคำเมืองของศิลปิน โดยคัดเลือกจากศิลปินเพลงตลกคำเมืองทั้งหมดที่มีผลงานผลิตในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2554 ซึ่งจำนวนศิลปินเพลงตลกคำเมืองที่ผู้วิจัยรวบรวมได้ทั้งหมดมี 6 วง ได้แก่ (ก) การเวก (ข) การันตี (ค) บุญศรี รัตนัง (ง) วิฑูรย์ ใจพรหม (จ) ทิพวรรณ จันทรสวาย - แก้ว เรืองเมือง และ ฉ) เทียรฟ้า หน้าเลื่อม โดยคัดเลือกเพลงตลกคำเมืองที่มีทั้งบทร้องและบทพูดจากอัลบั้มเพลงตลกคำเมืองของศิลปินที่มีผลงานนำมาศึกษา จำนวน 100 เพลง เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าจำนวนเพลงตลกคำเมือง 100 เพลง สามารถนำมาศึกษาและทำให้เห็นมุมมองการเล่าเรื่องในเพลงตลกคำเมืองได้เป็นอย่างดี จากนั้นผู้วิจัยทำการถ่ายทอดเนื้อเพลงตลกคำเมืองที่คัดเลือกมาเป็นอักษรไทยทั้งส่วนที่เป็นบทร้องและบทพูดตามหลักการวิเคราะห์บทสนทนาโดยผู้วิจัยใช้เกณฑ์การเขียนภาษาไทยถิ่นเหนือตามอักขรวิธีของภาษาไทยมาตรฐาน ส่วนบางเสียงที่ไม่มีในภาษาไทยมาตรฐาน ผู้วิจัยจะใช้เกณฑ์ของ วรรณิการ์ วัฒนเกษม (2555) ในเรื่อง “ภาษาไทยถิ่นเหนือ” ในการกำหนดตัวอักษรและรูปวรรณยุกต์ให้ใกล้เคียงเสียงภาษาไทยถิ่นเหนือมากที่สุดและถ่ายทอดเพลงตลกคำเมือง ผู้วิจัยได้นำการใช้สัญลักษณ์ในการถอดบทสนทนาของ Jefferson (1984) มาประยุกต์ใช้ เมื่อถ่ายทอดเรียบร้อยแล้วผู้วิจัยกำหนดให้คำภาษาไทยมาตรฐานอยู่ในเครื่องหมายอัฒประกาศเดียว เช่น อ้าย “พี่ชาย” เป็นต้น ทั้งนี้ในการแปลความเพลงตลกคำเมืองผู้วิจัยศึกษาความหมายของถ้อยคำที่ปรากฏโดยอาศัยพจนานุกรมภาษาไทยถิ่นเหนือ จากนั้นผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์มุมมองการเล่าเรื่องในเพลงตลกคำเมืองโดยมีแนวคิดของ Giannetti (2008) เป็นแนวทางการวิจัย

7. ผลการวิจัย

ตามลักษณะของเพลงตลกคำเมืองแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกคือ บทร้อง ประกอบด้วยเนื้อร้องและดนตรี ทำหน้าที่เกริ่นนำเข้าสู่บทพูดในเพลงตลกคำเมือง ส่วนที่สองคือ บทพูด ประกอบไปด้วย บทสนทนาของตัวละคร ในเพลงแต่ไม่ปรากฏดนตรีประกอบ บทพูดเป็นส่วนที่มุ่งนำเสนอความตลก งานวิจัยเรื่องมุมมองการเล่าเรื่องนี้ มุ่งศึกษาบทร้องเป็นหลัก

ผลการศึกษาเรื่องมุมมองการเล่าเรื่องของบทร้องในเพลงตลกคำเมือง จากการศึกษาบทร้องของเพลงตลก คำเมืองที่เผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ. 2540 - 2554 จำนวน 100 เพลง ปรากฏบทร้องทั้งหมด 304 บทร้อง ผลการศึกษาปรากฏมุมมองการเล่าเรื่อง 4 รูปแบบคือ (ก) การเล่าเรื่องโดยบุรุษหนึ่ง (ข) การเล่าเรื่องแบบรู้รอบ (ค) การเล่าเรื่องโดยบุรุษที่สาม และ (ง) การเล่าเรื่องจากมุมมองภายนอก

7.1 การเล่าเรื่องโดยบุรุษที่หนึ่ง

การเล่าเรื่องโดยบุรุษที่หนึ่ง หมายถึง การเล่าเรื่องที่ตัวละครเป็นผู้เล่า มีการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 และเล่าถึงเหตุการณ์ที่ตนเองประสบ ตลอดจนแสดงความคิดเห็น อารมณ์ ความรู้สึกของตนเองได้ แต่ไม่กล่าวถึงความคิดเห็น อารมณ์ และความรู้สึกของตัวละครอื่น จากผลการศึกษาปรากฏบทร้องทั้งสิ้น 134 บทร้องจาก บทร้องทั้งหมด 304 บทร้อง คิดเป็นร้อยละ 44 ของบทร้องทั้งหมด

จากผลการศึกษาพบลักษณะภาษาการใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 หรือ คำเรียกขานแทนตัวละครหลักผู้ ดำเนินเรื่อง คือ ปี่ “พี่ชายหรือพี่สาว”, อ้าย “พี่ชาย”, เฮา “ฉัน” อีป้อ “พ่อ” ป้อ “พ่อ” น้อง “ลูกสาว” ฉัน ผม ลุง กู ผม ข้า เรา น้อง พี่ แม่ และหนู

การเล่าเรื่องลักษณะนี้ปรากฏเหตุการณ์ดังต่อไปนี้ เหตุการณ์เกี่ยวกับความรัก เหตุการณ์เกี่ยวกับครอบครัว เหตุการณ์เกี่ยวกับลักษณะของคน เหตุการณ์เกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้อื่น เหตุการณ์เกี่ยวกับความเชื่อ เหตุการณ์ เกี่ยวกับการทำงาน เหตุการณ์เกี่ยวกับเศรษฐกิจ เหตุการณ์เกี่ยวกับบอขายมุข เหตุการณ์เกี่ยวกับการละเมิดกฎ เหตุการณ์เกี่ยวกับการเกษตร เหตุการณ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยว และเหตุการณ์เกี่ยวกับการเมืองระดับท้องถิ่น

จากผลการศึกษาการเล่าเรื่องโดยบุรุษที่หนึ่งมีลักษณะที่ผู้เล่าแสดงอารมณ์และความรู้สึกของตนเองดังนี้ แสดงความสงสาร แสดงความสงสัย แสดงความคิดอยากแก้แค้น แสดงความสุข แสดงความทุกข์ แสดงความ ยินดี และแสดงความโกรธ

นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบการแสดงความคิดเห็นของผู้เล่าเรื่อง ดังนี้ การให้ข้อเสนอแนะและการ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของคน

ตัวอย่าง

*#อันผิวเฮานี้ ดูเหมือนมีท่าทีแปลก ๆ ตั้งแต่แต่งงานวันแรก ช่วงดูแปลก พะวงสงสัย
ป้อน้องคิดไตร่ตรองทดลองกันใหม่ ลองดูเพื่อรู้ความนัย เป็นจะใดก้อยไล่มันหนี#*

(เพลง ต้าบอดน้ำใส อัลบั้มน้ำต๋ากั๊ ไช้หวัดนก ศิลปินการ์นต์)

“สามีของฉันมีท่าที่แปลก ๆ ตั้งแต่แต่งงานกันวันแรก ดูแปลกและน่าสงสัย พ่อของฉันนึกถึงความลับนั้น ผลเป็นอย่างไรค่อยไล่สามีนั้นออกจากบ้าน”

จากตัวอย่างนี้การเล่าเรื่องโดยบุรุษที่หนึ่ง มีตัวละครหญิงในเรื่องเป็นตัวดำเนินเรื่อง ผู้เล่าใช้ สรรพนามบุรุษที่ 1 คือ เขา “ฉัน” และใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 คือ น้อง “ลูกสาว” เมื่อพบกับผู้ที่มีอายุมากกว่า เหตุการณ์ที่พบในเพลงคือ เรื่องเกี่ยวกับครอบครัว ผู้เล่าแสดงความสงสัยพฤติกรรมของสามีตน “อันพี่ว่เฮานี้ ดูเหมือนมีท่าที่แปลก ๆ ตั้งแต่แต่งงานวันแรก ช่างดูแปลกพะวงสงสัย...”

7.2 การเล่าเรื่องแบบรู้รอบ

การเล่าแบบรู้รอบ หมายถึง การเล่าเรื่องที่มีผู้เล่าเรื่องไม่ได้เป็นตัวละคร แต่รู้ทุกเรื่อง ทุกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่อง และผู้เล่ายังรู้ความคิดเห็น อารมณ์ ความรู้สึกทุกตัวละครได้ นอกจากนี้ผู้เล่ายังหยั่งรู้อดีตหรืออนาคต รวมไปถึงแสดงความคิดเห็นของผู้เล่าลงไปในเรื่องได้ จากผลการศึกษาปรากฏบทร้องทั้งสิ้น 115 บทร้อง จากบทร้องทั้งหมด 304 บทร้อง คิดเป็นร้อยละ 38 ของบทร้องทั้งหมด

จากผลการศึกษาพบเหตุการณ์ที่ปรากฏในเรื่อง ดังนี้ เหตุการณ์เกี่ยวกับครอบครัว วิถีชีวิตของคนในภาคเหนือ เหตุการณ์เกี่ยวกับงานรื่นเริง เหตุการณ์เกี่ยวกับความโลภของมนุษย์ เหตุการณ์เกี่ยวกับการถูกหลอก เหตุการณ์เกี่ยวกับสุขภาพ เหตุการณ์เกี่ยวกับความเชื่อ เหตุการณ์เกี่ยวกับอบายมุข เหตุการณ์เกี่ยวกับการทำงาน เหตุการณ์เกี่ยวกับการเกษตร เหตุการณ์เกี่ยวกับการทุจริต เหตุการณ์เกี่ยวกับเศรษฐกิจ เหตุการณ์เกี่ยวกับนโยบายรัฐ และเหตุการณ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ

ลักษณะการแสดงอารมณ์และความรู้สึกของตัวละครในเพลงที่ปรากฏมีดังนี้ แสดงความดีใจ แสดงความสุข แสดงความหวัง แสดงความหลงใหล แสดงความหวังใฝ่ แสดงความไว้วางใจ แสดงความสนุก แสดงความไม่พอใจ และแสดงความหวาดกลัว

นอกจากนี้ผลการศึกษายังปรากฏการแสดงความคิดเห็นของผู้เล่าเรื่องดังนี้ พบให้ข้อเสนอแนะ คือ สั่งสอน แนะนำ ตักเตือน รวมไปถึงพบการแสดงการให้กำลังใจ นอกจากนี้ผู้เล่ายังแสดงความคิดเห็นเรื่องลักษณะนิสัยของคนภาคเหนืออีกด้วย

ตัวอย่าง

*#คนเมืองนีสัยจาดดี ปะหน้ากันที่ก่อจวนกันกินข้าว ไปแอ้วบ้านเหนือบ้านใต้ ปะกันที่
ไร่ก่อจวนกันกินข้าว ดีใจเสียใจออกหักละบ่าเกยก็ตักนึ่งยังปากันกินข้าวมะ#*

(เพลง จวนกันกินข้าว อัลบั้ม หนุ่มตอยคอยเหงา ศิลปิน เหีฟ้า หน้าเลื่อม)

“คนภาคเหนือนิสัยดีมาก เจอหน้ากันก็ชวนกันทานข้าว ไม่ว่าไปเที่ยวที่ไหน เจอกันก็ต้องชวนกันทานข้าว ดีใจ เสียใจ ออกหัก ไม่เคยคิดมากยังชวนกันทานข้าว”

จากตัวอย่างเพลงนี้เป็นการเล่าเรื่องแบบรื้อรอบแสดงเหตุการณ์เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนในภาคเหนือ คือ การทักทายกันโดยการชวนทานข้าว และมีการแสดงความคิดเห็นของผู้เล่าว่าคนภาคเหนือมีนิสัยดีเพราะไม่ว่าจะเจอกันเมื่อไหร่ต้องชวนทานข้าวอยู่เสมอ ตามบทร้องที่ว่า “คนเมืองนิสัยใจดี ปะหน้ากันทีก็จวนกันกินข้าว...”

7.3 การเล่าเรื่องโดยบุรุษที่สาม

การเล่าเรื่องโดยบุรุษที่สาม หมายถึง การเล่าเรื่องที่ตัวละครเป็นผู้เล่า แต่ทำหน้าที่เป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ ไม่มีบทบาทในการดำเนินเรื่อง ไม่เข้าใจความคิด อารมณ์ ความรู้สึกของตัวละครอื่นและไม่สามารถแสดงความคิดเห็นของผู้เล่าลงไปในบทร้องได้ จากผลการศึกษาปรากฏบทร้องทั้งสิ้น 48 บทร้องจากบทร้องทั้งหมด 304 บทร้อง คิดเป็นร้อยละ 16 ของบทร้องทั้งหมด

จากผลการศึกษาพบลักษณะภาษาการใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 คือ เป็น การใช้คำเรียกขาน คือ ชื่อตัวละครและการใช้ชื่อตำแหน่ง คือ ป้อหลวง “ผู้ใหญ่บ้าน” และแม่หลวง “ภรรยาของผู้ใหญ่บ้าน”

เหตุการณ์ที่ปรากฏในมุมมองการเล่าเรื่องโดยบุรุษที่สาม มีดังนี้ เหตุการณ์เกี่ยวกับครอบครัว เหตุการณ์เกี่ยวกับลักษณะของคน เหตุการณ์เกี่ยวกับการทะเลาะเบาะแว้ง เหตุการณ์เกี่ยวกับความเชื่อ เหตุการณ์เกี่ยวกับพิธีกรรม เหตุการณ์เกี่ยวกับการทำงาน และเหตุการณ์เกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่น

ตัวอย่าง

ป้อหลวงเป็นมันขวัญใจชาวบ้าน เป็นเอากันเอางานจนปอดตางบ้านแม่ หลวงเจ็บหัว
จ้วยงานสังคม จนปอดได้ชายแหวงัว เกือบหมดเนื้อหมดตัว ไค่หัวก่อปอ เหมือนให้ #

(เพลง ป้อหลวงเปื้อ อัลบั้ม ชุด 18 ศิลปิน วิฑูรย์ ใจพรหม)

“ผู้ใหญ่บ้านท่านเป็นขวัญใจของชาวบ้าน ท่านขยันทำงานจนภรรยาของท่านต้องปวดหัวเพราะช่วยงานจนต้องขายวัว เกือบหมดตัว เวลาหัวเราะเกือบเหมือนร้องไห้”

เพลงป้อหลวงเปื้อเป็นการเล่าเรื่องโดยบุรุษที่สาม ผู้เล่าเรื่องใช้สรรพนามบุรุษที่สามคือ เป็น “เขา” และใช้คำเรียกชื่อตำแหน่งคือ ป้อหลวง “ผู้ใหญ่บ้าน” นอกจากนี้ยังพบใช้คำเรียกชื่อตำแหน่งคือ แม่หลวง “ภรรยาของผู้ใหญ่บ้าน” เหตุการณ์ที่ปรากฏในตัวอย่างนี้คือ เหตุการณ์เกี่ยวกับการทำงานและการเมืองท้องถิ่น รวมไปถึงบอกกล่าวลักษณะนิสัยของผู้ใหญ่บ้านคือ เป็นคนขยัน จากบทร้องช่วง “...เป็นเอากันเอางาน...”

7.4 การเล่าเรื่องจากมุมมองภายนอก

การเล่าเรื่องจากมุมมองภายนอกหรือการเล่าเรื่องแบบกวีวิสัย หมายถึง การเล่าเรื่องที่ผู้เล่าเรื่องไม่ได้เป็นตัวละครในเพลงและไม่ระบุตัวตน ทำหน้าที่เป็นเพียงผู้รายงานสถานการณ์ ไม่เข้าใจความคิด อารมณ์ ความรู้สึกของตัวละคร และไม่สามารถแสดงความคิดเห็นของผู้เล่าลงไปในบทร้องได้ จากผลการศึกษาปรากฏบทร้องทั้งสิ้น 7 บทร้องจากบทร้องทั้งหมด 304 บทร้อง คิดเป็นร้อยละ 2 ของบทร้องทั้งหมด

จากผลการศึกษาศถานการณ์ที่ปรากฏในการเล่าเรื่องจากมุมมองภายนอกมีดังนี้ เรื่องเกี่ยวกับประเพณีเรียกขวัญ เรื่องเกี่ยวกับสุขภาพ เรื่องเกี่ยวกับการพนัน เรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจ การบอกประเภทของเพลงนั้น และเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อ คือ ความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์และความเชื่อเรื่องลี้ลับลึกลับ

ตัวอย่าง

#ฮ้องขวัญ ฮ้องขวัญ เป็นตำนานโบราณนานปี ฮ้องขวัญมัดมือประเพณี เจ็บไข้ได้ป่วยก็ดี จะให้หายสักทีจะต้องมีฮ้องขวัญ#

(เพลง เมาไม่ขับ อัลบั้ม เสียเพราะเหล้า เมาไม่ขับ ศิลปิน การ์นต์)

“เรียกขวัญ เป็นตำนานมาตั้งแต่โบราณ ประเพณีเรียกขวัญมัดข้อมือ เมื่อเจ็บป่วยจะต้องมีการเรียกขวัญช่วยให้หายป่วย”

ตัวอย่างนี้แสดงถึงผู้เล่าเรื่องกล่าวถึงพิธีเรียกขวัญหรือที่ภาคเหนือเรียกว่า ฮ้องขวัญ ผู้เล่าอธิบายถึงความสำคัญและสาเหตุที่ต้องทำพิธีเรียกขวัญให้กับผู้คน ทั้งนี้ผู้เล่าเรื่องไม่ได้มีส่วนร่วมในเพลงแต่อย่างใด

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ามุมมองการเล่าเรื่องทั้ง 4 รูปแบบนี้มีลักษณะที่แตกต่างกันไป มุมมองการเล่าเรื่องโดยบุรุษที่หนึ่งและมุมมองการเล่าเรื่องโดยบุรุษที่สามมีตัวละครเป็นผู้เล่าเรื่อง แต่ข้อแตกต่างระหว่างมุมมองการเล่าเรื่องโดยบุรุษที่หนึ่งและมุมมองการเล่าเรื่องโดยบุรุษที่สาม คือ มุมมองการเล่าเรื่องโดยบุรุษที่หนึ่งตัวละครหลักของเพลงนั้น ๆ เป็นผู้เล่าเรื่องพบการใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 ในการเล่าเรื่องและสามารถกล่าวถึงอารมณ์ ความรู้สึกและแสดงความคิดเห็นของตนเองได้ แต่ไม่สามารถกล่าวถึงอารมณ์ ความรู้สึกหรือความคิดของตัวละครอื่นได้ ส่วนมุมมองการเล่าเรื่องโดยบุรุษที่สามนั้น ผู้เล่าเรื่องเป็นตัวละครที่ไม่มีบทบาทในการดำเนินเรื่องพบการใช้สรรพนามบุรุษที่สามในการเล่าเรื่องและการเล่าเรื่องของตัวละครดังกล่าวไม่สามารถแสดงความรู้สึกหรือแสดงความคิดเห็นลงไปในเพลงตลกคำเมืองนั้นได้ ดังนั้นมุมมองการเล่าเรื่องโดยบุรุษที่สาม ตัวละครที่เป็นผู้เล่าเรื่องนั้นเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์เท่านั้น

นอกจากนี้มุมมองการเล่าเรื่องแบบรู้รอบและมุมมองการเล่าเรื่องจากมุมมองภายนอกมีส่วนที่เหมือนกันคือ ในการเล่าเรื่องของมุมมองทั้งสองแบบนี้ ตัวละครไม่ได้เป็นผู้เล่าเรื่อง และส่วนที่แตกต่างกันคือ มุมมองการเล่าเรื่องแบบรู้รอบผู้เล่าเรื่องจะรู้ทุกเรื่องในเพลง ไม่ว่าจะป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต รวมไปถึงผู้เล่ารู้ถึงอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดของตัวละครต่าง ๆ ในเพลง อีกทั้งยังสามารถแสดงความคิดเห็นของตนลงไปในเรื่องได้อีกด้วย แตกต่างจากมุมมองการเล่าเรื่องจากมุมมองภายนอกคือ มุมมองการเล่าเรื่องจากมุมมองภายนอกนั้นผู้เล่าเรื่องเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ ไม่รู้ถึงอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดของตัวละคร และยังไม่สามารถแสดงความคิดเห็นลงในเพลงได้

8. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าบทร้องของเพลงตลกคำเมืองทำหน้าที่เกริ่นเข้าสู่บทพูดของเพลงตลก คำเมืองมีการใช้มุมมองการเล่าเรื่องที่แตกต่างกันไปตามแต่ที่นักแต่งเพลงต้องการนำเสนอ โดยมุมมองการเล่าเรื่องที่ปรากฏมากที่สุดคือมุมมองการเล่าเรื่องโดยบุรุษหนึ่ง มุมมองการเล่าเรื่องแบบรู้รอบ มุมมองการเล่าเรื่องโดยบุรุษที่สาม และมุมมองการเล่าเรื่องจากมุมมองภายนอก ตามลำดับ

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่ามีมุมมองการเล่าเรื่องที่มีรูปแบบแตกต่างกันออกไป ทำให้ผู้ฟังมีการรับรู้ข้อมูลและมีส่วนร่วมในเพลงแตกต่างกันออกไป หากมีการเล่าเรื่องที่ทำให้ผู้ฟังได้ทราบถึงเหตุการณ์รวมไปถึงอารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของตัวละครในเพลงจะทำให้ผู้ฟังได้รับข้อมูลของเพลงมากกว่าที่มีผู้เล่าเรื่องเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ ทั้งนี้ในเพลงตลกคำเมืองหนึ่งเพลงสามารถใช้มุมมองการเล่าเรื่องที่มีรูปแบบเดียวกันตลอดทั้งเพลงและปรากฏมุมมองการเล่าเรื่องที่มีรูปแบบแตกต่างกันไปได้ สอดคล้องกับทัศนะของ ยูวพาส์ ชัยศิลป์วัฒนา (2552) ที่กล่าวว่า การใช้ผู้เล่าเรื่องแต่ละประเภทมีข้อได้เปรียบ ข้อเสียเปรียบ และข้อจำกัดของการใช้ในตัวของมันเอง การเลือกใช้ผู้เล่าเรื่องของผู้แต่งจึงขึ้นอยู่กับเนื้อเรื่องและความคิดที่ต้องการนำเสนอ ทั้งนี้ผู้แต่งย่อมต้องเลือกการใช้ผู้เล่าเรื่องที่จะช่วยให้เขาสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายของการเล่าเรื่องได้อย่างดีที่สุด ผู้แต่งไม่จำเป็นต้องใช้ผู้เล่าเรื่องคนเดียวตลอดทั้งเรื่อง เขาสามารถเปลี่ยนผู้เล่าเรื่องไปมาได้ตลอดเวลาเพื่อให้เรื่องที่เล่ามีผลตามที่เขาต้องการ

นอกจากนี้มุมมองการเล่าเรื่องทำให้เห็นถึงสภาพสังคมตลอดจนวิถีชีวิตของคนในภาคเหนือผ่านบทร้องของเพลงตลกคำเมืองกล่าวคือ เนื้อหาของแต่ละเพลงจะมีลักษณะทางภาษาแสดงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเพลง ทั้งเรื่องวิถีชีวิต สังคม ความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมของคนในภาคเหนือ ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการใช้เพลงตลกคำเมืองใช้การเล่าเรื่องโดยบุรุษที่สามและการเล่าเรื่องจากมุมมองภายนอก ทำให้ผู้ฟังทราบถึงที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคมภาคเหนือโดยไม่มีภาระประเมินว่าเหตุการณ์นั้นเหมาะสมหรือไม่ แต่หากเพลง

ตลกคำเมืองใช้การเล่าเรื่องโดยบุรุษที่หนึ่งและการเล่าเรื่องแบบรู้รอบ ทำให้ผู้ฟังได้ทราบทั้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และทราบว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเพลงตลกคำเมืองว่ามีความเหมาะสมหรือไม่จากการแสดงอารมณ์ ความรู้สึก และความคิดเห็นของตัวละครในเพลงตลกคำเมือง ดังนั้นเมื่อผู้ฟังได้ฟังเพลงตลกคำเมืองนอกจากทำให้เกิดความเพลิดเพลินขณะฟังเพลงแล้วยังช่วยให้ผู้ฟังทราบถึงสภาพสังคมของภาคเหนือ และสามารถช่วยอนุรักษ์สื่อบ้านภาคเหนือได้อีกด้วย อีกทั้งผู้วิจัยมีความเห็นว่าเรื่องมุมมองการเล่าเรื่องสามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษา เพลงหรือวรรณกรรมในประเภทอื่น ๆ ได้

บรรณานุกรม

- กรรณิการ์ วิมลเกษม. (2555). **ภาษาไทยถิ่นเหนือ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ถวัลย์ มาศจรัส. (2545). **เรื่องสั้นและการเขียนเรื่องสั้น: การเขียนเชิงสร้างสรรค์เพื่อการศึกษาและ อาชีพ**. กรุงเทพฯ: ธารอักษร.
- พรรณเพ็ญ เครือไทย, บรรณาธิการ. (2540). **เพลงกล่อมเด็กล้านนา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง.
- มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย. (2542). **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ เล่ม 1-15**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิฯ.
- ยุวพาส์ ชัยศิลป์วัฒนา. (2552). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวรรณคดี 2**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). **พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย อังกฤษ - ไทย**. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- _____. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- Diyanni, R. (2002). **Literature: Reading Fiction, Poetry, and Drama**. Boston: McGraw-Hill.
- Giannetti, L. (2008). **Understanding Movies**. 11th ed. Upper Saddle River, N.J.: Pearson.
- Jefferson, G. (1984). **Transcript Notation**. In Structures of Social Interaction. Edited by Atkinson, J.; & Heritage, J. pp. xx-xx. New York: Cambridge University Press.